

Vzpomínka na profesora Jaroslava Hubáčka

Jsou události, na které se nikdy nemůžeme dost připravit, které nás bolestně zasáhnou a jimž se zprvu zdráháme uvěřit. K takovým patřilo oznámení, že 28. ledna 2020 opustil tento svět v nedožitých 91 letech uznávaný bohemista, skvělý pozorovatel, znalec i učitel češtiny Jaroslav Hubáček, který byl celý profesní život úzce spjatý s Ostravou.

Pocházel sice z Vysočiny a mládí prožil v Jemnici, ale začátkem padesátých let po ukončení studií češtiny a hudební výchovy v Brně zakotvil v Ostravě. Původně byl na vážkách, zda v Brně nestudovat pouze sólový zpěv, protože k hudbě a zpěvu lnul od dětství, ale nakonec zvolil filozofickou fakultu a učitelskou kombinaci s češtinou. Formovaly ho takové osobnosti lingvistiky, jako například František Trávníček, Josef Kurz nebo Adolf Kellner. Jeho prvním působištěm se stala osmiletá škola v Ostravě-Hrušově. Po dvou letech vojny se do Ostravy opět vrátil, a to na pedagogickou školu pro vzdělávání učitelů národních škol. Odtud byl jen krůček k Pedagogickému institutu v Ostravě, z něho v roce 1964 vzešla samostatná Pedagogická fakulta. Na ní a s ní zažil mnohé: nadějně počátky vystřídané roky chmurnými, provázenými ústrky, poté však radostné finále, zakončené triumfální volbou prvního polistopadového děkana, jímž se stal 5. ledna 1990 právě on, a vzápětí korunované vznikem nového univerzitního pracoviště: Ostravské univerzity. Hubáčkovy odborné i lidské renomé přispělo k tomu, že byl jednomyslně zvolen jejím prvním rektorem (1991–1995). V roce 1997 se stal děkanem Filozofické fakulty OU. Tyto náročné organizační úkoly zvládl s odpovědností a ctí, jako se ostatně po svém vyrovnal se všemi zkouškami, které před něho život postavil.

Snad nejhůř se cítil, když mu byla v roce 1969 z politických důvodů zmařena habilitace, třebaže v Brně na filozofické fakultě řádně obhájil habilitační práci Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů. Nebyl by to však on, aby se nechal zdeptat. V těžké době ho držely nad vodou jeho záliby i hluboký vztah k vystudovanému oboru, pedagogické práci a studentům. Neúnavně se věnoval zpívání v Pěveckém sdružení moravských učitelů, v němž byl zapojen jako dlouholetý člen a sólista bez přestávky už od roku 1949, pečoval o zahrádku u rodinného domu, chodil do přírody a kochal se jejími půvaby, všímal si železnice jako její nezdolný fanoušek. Vytrvale publikoval, přednášel pro veřejnost, byl redaktorem spisů, vychoval stovky příštích češtinářů, nikdy neodmítl poradit. Oplýval elánem a až nakažlivou činorodostí. Zahálet snad ani nedokázal, zato uměl spojit příjemné s užitečným. Docentem mohl být jmenován až v únoru 1987. Profesorem se stal v dubnu 1990.

V roce 1976, když jsem jako benjamínek s předchozí roční praxí nastoupila na katedru češtiny ostravské Pedagogické fakulty, byl na ní Jaroslav Hubáček přirozenou a všemi respektovanou autoritou. Přístupoval ke mně jako k začínající kolegyni s laskavou moudrostí, a když jsem ve snaze esteticky zvelebit interiér společné pracovny překryla omšelý a vinou vody cákající z umyvadla pokroucený letitý plakát Pěveckého sdružení moravských učitelů, přísně mě pokáral jen na oko a nechal mě onu relikvii přesunout na vhodnější místo. Ano, byly to laskavost, moudrost a nadhled, jimiž se vyznačoval. Ač navenek vážný, všemi uznávaný

a důstojně vyhlížející, uměl se smát i žertovat a bavilo ho, když mu někdo takzvaně „skočil na špek“.

Vědecky i pedagogicky se Hubáček věnoval jazykovědné bohemistice se zaměřením na jazykovou kulturu, především pak kulturu mluveného slova a rétorice, pro ostravskou televizi v osmdesátých letech natočil pětidílný seriál *Mluvím, mluvíš...* V něm mu byla zdatnou spolubesednicí známá televizní hlasatelka Marta Skarlandtová. Hubáčkův smysl pro estetickou stránku jazyka a jeho hudebnost dostal prostor v knížce *Jak mluvit a přednášet* (1983). Další širokou oblastí jeho zájmu byla lexikologie s důrazem na sociolekty, konkrétně na slangy. Soustavně sledoval českou slovní zásobu, protože ta nejzřetelněji a nejčitelněji reaguje na proměnlivé a stále rostoucí pojmenovávací potřeby společnosti. Z knih věnovaných slangům připomeňme pěti titulů: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů* (1971), *Železničářský slang* (1974), *O českých slanzích* (1979), *Malý slovník českých slangů* (1988) a *Výběrový slovník českých slangů* (2003). I tyto publikace odrážejí a prozrazují, co ho v životě lákalo: hlavně vlaky a železnice, které miloval a poznával odmala, gejzír veškerého živoucího názvosloví skutečného i obrazného.

V době, kdy psal knížku o českých slanzích a později jejich slovník a sdíleli jsme pracovnu na katedře, mi rád dával drobné hádanky, co znamená to či ono v nějakém slangu. Tehdy jsme také začali spolupracovat na tvorbě vysokoškolských učebnic. On jako hlavní organizátor vedl vícečlenný tým u kolektivně vyvářených mluvnických příruček, a to počínaje titulem *Český jazyk pro studující učitelství v 1. až 4. ročníku základní školy* (1990) a konče úspěšnou a opakovaně vydávanou *Češtinou pro učitele* (1996, 2002, 2010; naposledy Hubáček, J., Jandová, E., Svobodová, D. a Svobodová, J.), již se podle zeleného přebalu začalo mezi studenty říkat „zelený Hubáček“.

Před deseti lety se Jaroslav Hubáček rozloučil s aktivním působením na Ostravské univerzitě a přesunul se do malebných jižních Čech za rodinou své dcery, přesto do Ostravy tu a tam zavítal, obvykle jako vážený host nějaké slavnostní celouniverzitní akce. Když jsme se při takové příležitosti setkali naposled, posteskl si mezi řečí u kávy a zákusku, který si labužnický vychutnával, že ho trápí špatný sluch, jenže pak na mě šibalsky mrkl s potutelným úsměvem, který jako by říkal: „Občas je možná lépe něco neslyšet, že?“

Milý Jaroslave, už teď nám scházíš, za sebe a jistě i za jiné, kdo jsme Tě znali, potvrzují, že vzpomínáme s otevřeným srdcem a s upřímným vděkem.

Jana Svobodová

Vyšlo v časopise *Český jazyk a literatura* (2020)